Становище от Национална асоциация на работещите с хора с увреждания съвместно с гражданска група от 285 родители на деца с обучителни затруднения(дислексия, диспараксия и дискалкулия) и експерти работещи с тях

Във връзка с публикувания проект за изменение на Наредба № 11 от 2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците, насочвам Вашето внимание към следните три ключови аспекта, които изискват спешно разглеждане и нормативно уреждане в подкрепа на учениците със специфични обучителни трудности.

- ***промени в начина на текущо изпитване в училище (1-12 клас) на децата с дислексия/ дисграфия /дискалкулия [1], които представляват разстройство на училищните умения/.***
-
- ***промени при изпитването (национално външно оценяване) и съответно приема на деца след 7 ми клас със състояние „ дислексия/ дисграфия//дискалкулия “ .***
-
- ***въвеждането на целенасочено обучение за всички учители (от 1. до 12. клас), с цел изграждане на капацитет за разпознаване на специфични обучителни трудности като дислексия, дисграфия и дискалкулия, особено в начален етап, където ранната идентификация и интервенция е ключова. Необходимо е и систематично обучение за прилагане на адаптирани методи на преподаване и оценяване, включително устни и проектни форми, използване на визуални и практико-ориентирани подходи, както и умения за създаване на подкрепяща учебна среда, съобразена с индивидуалните потребности на учениците.***

Към момента съществуващата практика е напълно дискриминационна спрямо децата с дислексия/дисграфия/дискалкулия , тъй като при текущото им писмено изпитване(контролни, класни и т.н.) по никакъв начин не се вземат предвид ограниченията, които налага това състояние. Европейската практика разпорежда при деца с увреждания да се изпитват устно, да им се дава повече време или да не се зачитат правописните грешки ,ако изпитването е устно. (виж по – долу за подробна информация).

Единствено при полагане на писмени изпити за НВО ученици с дислексия имат право на 30% удължено време при полагането на тези изпити.

Тук идва и следващата дискриминационна практика спрямо децата с дислексия/ дисграфия/дискалкулия . Както знаете за да продължат след 7ми клас учениците кандидатстват на базата на бал формиран от срочните оценки в училище и резултатите по български език и математика на НВО. Ето и тази практика е напълно дискриминационна, тъй като дете с дислексия/диспраксия/дисграфия/дискалкулия никога няма да може изложи знанията си писмено в отличен вид, поради ограниченията на състоянието си.

Съществуващите и използвани в образователната сфера в момента в България практики относно децата с дислексия са в грубо и директно нарушение на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, по-специално на чл. 24 –

изрично посветен на образованието. Цитираната конвенция е ратифицирана България през 2012г., от която дата следва да се спазва и прилага.

- С настоящото заявление бих искала да инициирам промени в нормативната уредба относно децата с дислексия в следните насоки:

1. На първо място – да бъдат извършени ефективни **промени в начина на**

- **текущо изпитване в училище и**
- **провеждане на национално външно оценяване на децата с дислексия**,

като бъдат предприети следните конкретни стъпки при текущото изпитване и при националното външно оценяване:

1. Изпитване на ученика с дислексия **устно и/или проектно**, а не писмено.

1. Ученикът с дислексия да **не** чете на глас пред останалите съученици.

1. Провеждането на писмен изпит да се извърши с техническо устройство /компютър, таблет/ и да се използват текстообработващи/редактиращи софтуерни програми.

1. При оценяване на писмената работа да не се намаля оценката на ученика, заради пунктуацията и правописа му.

1. При провеждане на всяко текущо изпитване да се предостави поне 30% повече време за работа на ученика с дислексия.

1. Да се позволи използването на:

- калкулатор или отпечатано копие на таблиците за умножение и геометрични формули.
- таймери за проследяване на времето
- маркери за отбелязване на текст
- планери за проследяване на задачите
- графична хартия за организиране на математически задачи на лист.
    1. Изпитването да бъде извършено в стая, която не отвлича вниманието, ако е налице дефицит на вниманието.

2. На следващо място - **децата с дислексия да имат право да продължат обучението си след VII клас като деца със специални образователни потребности по смисъла на чл. 140 от Наредба за приобщаващо образование. Децата с дислексия да бъдат включени сред децата със специални образователни потребности, които на основание становище от регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование продължават**

обучението си в профили и специалности от професии, които са съобразени с индивидуалните им потребности и здравословното им състояние.

Професионалистите от съответния регионален център за подкрепа ще направят преценка на индивидуалните потребности, личните интереси, мотивацията и възможностите на децата с дислексия с цел продължаване на обучението им в подходящи профили или в специалности от професии. По този начин тези деца ще бъдат адекватно насочени към подходящ профил, съответно специалност от професия и ще бъдат дадени конкретни препоръки за изготвянето на индивидуалния учебен план, за адаптирането на учебната среда при необходимост и за подходящата форма на обучение на ученика.

Към настоящия момент, въпреки че децата с дислексия са деца със специални образователни потребности, те следва да кандидатстват по общия ред за прием в училища след завършен VII клас. По този начин са в едно изключително неблагоприятно положение, тъй като не се отчитат техните затруднения и се преценят индивидуалните им телущи и бъдещи потребности.

- Описаните промени са изключително важни и следва да бъдат разгледани сериозно и в кратки срокове. Тези методи се използват успешно от редица години в редица други държави членки на ЕС. Приемането и прилагането на тези промени ще отговори напълно на състоянието на децата и на обучителните им нужди. В допълнение те ще позволят пълноценната адаптацията, реалното им обучение, завършване на образователна степен и последващата им реализация на трудовия пазар и интеграция в обществото. Исканите промени ще позволят развитието на едни децата, които няма да бъдат обиждани, демотивирани и дискриминирани.

Следва да се подчертае, че с приемането и прилагането на описаните промени в сферата на обучението на деца с дислексия ще се постигне синхронизиране на българската правна рамка с тази, възприета в други държави членки на ЕС.

- Изразявам изричното си желание във връзка с всички въпроси, повдигнати в настоящото заявление, за участие в работни срещи и обществени обсъждания и за предоставяне на допълнителна информация за изложените практики в други държави.

- **Настоящото заявление е подкрепено от Синдиката на българските учители, правно становище , както и 285 родители и професионалисти съгласно наделжо подписан списък.**

[1] [1] В Международна класификация на болестите (МКБ-10) дислексията (Специфично разстройство на четенето) е включена в рубрика F80 – „Специфични разстройства на училищните умения“. Това са група разстройства, които не са причинени от неадекватно обучение в училище, както и не са резултат от умствено изоставане, не се дължат на мозъчна травма или прекарано мозъчно заболяване. Наред с дислексията, в рубрика F80 са включени още Специфично разстройство на правописа (дисграфия) и Специфично разстройство на аритметичните умения (дискалкулия).